

משעורי רבנו

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ש ע ו ר = ד ע ת

(ד)

ש ע ו ר = ק ו מ ה

— מ א ת —

אדמו"ר הגאון מהרי"ל בלוך זצוק"ל

יו"ל ע"י חבר תלמידי אדמו"ר

ה מ ע ן :

Rabinui A. OKLIANSKIUI

Telšiai

(Lithuania).

ש ע ו ר = ק ו מ ה *

„אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע...
וכיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו".
(חגיגה י"ב. א.)

בפרשת בלק: „וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור וגו', ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני וגו'. כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר". מכל ענין הפרשה משמע כי דבר פשוט ומקובל הי' להם כי פחו של בלעם רב הוא להביא ברכה או קללה. ולא עוד אלא שמפשטות המקראות מבואר שבאמת ספנה גדולה היתה צפוי' לישראל פן יקללם בלעם. עד שהווקמו מלמעלה לאחוז בכמה אמצעים להפריע את עצתו, ולהניא את קללתו של אותו רשע — בראשונה אמר לו הקב"ה „לא תלך עמהם" ואח"כ, כשקבל רשות ללכת מטעם שאמרו חז"ל בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו |מכות י' ע"ב|. או כפי הנמוק האחר: „חוצפא אפי' כלפי שמיא מהני". |סנהדרין ק"ה|. והוהר: „אך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה". בדרך התיצב מלאך ה' לשטן לו ושוב חזוהירו לדבר רק מה שידבר אליו ה'. ואחר כ"ז פתיב: „וישם ה' דבר בפי בלעם" ודרשו חז"ל: חפה נתן בפי בלעם שלא הי' מניחו לקללו". |סנהדרין שם וברש"י|.

מכל זה אנו רואים. כי עם ישראל עמד בספנה גדולה פן יקללם בלעם. והקב"ה בגדל רחמיו הצילם ע"י כמה תחבולות שהניא את בלעם להוציא את מזימתו, ומקרא מלא דבר הפתוב במשנה תורה |דברים כ"ג ו'| „ולא אבה ה' אלהיך לשמע אל בלעם ויהפך ה' אלהיך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך". וכן הנביא בהזכירו חסדי ה' ונפלאותיו אומר: „עמי זכר נא מה יעץ עליך בלק מלך מואב. ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל. למען דעת צדקות ה'". |מיכה י'|.

(*) נאמר בש"ק פ' פנחס חרע"ו, ונרשם ע"י הרב אלי מאיר בלוק.

בלמדי פרשה זו נתקשתי בה מאד. מה כל החרדה הזאת.
אם בלעם רוצה לקלל — יקלל, והקב"ה יברך. אמנם בכלל קשה
להבין קללת רשע איך היא מועלת? ואף ברכת וקללת צדיק קשה
להבין מה היא; אבל שתועיל קללת רשע במדה כזו, שתהי' ממש
ספנה גלוי' צפוי' לכלל ישראל אם יקלל עד כדי שיהי' דרוש
שהקב"ה כביכול יאחו באמצעים שונים להניאו מזה, זה אין מובן
כלל.

כשלוּמדים דברים כאלה עוברים עליהם בלי שים לב. כמו
על עוד הרבה דברים סתומים שבתורה, אשר רובם אי אפשר לנו
להשיג בשכלנו, ומי בער יאמר להבין את כל דברי התורה הנשגבים
והנשאים! אולם ענין זה הי' קשה לי ביותר, כי פשטות המקראות
מראה כי אין כאן שום דבר חדוש, ולא ענין נפלא הוא שהי'
נמצא איש כזה עושה נפלאות, אלא זהו דבר פשוט וטבעי כי בלק
ביראו את ישראל שלח אחרי בלעם בן בעור לקללם, ואדרבה.
הפלא הגדול שהכתוב מרבה לספר בו הוא מה שהקב"ה בגדל
חסדיו ובאהבתו את עמו ישראל לא הניחו לעשות להם רעה,
והצילם מקללת בלעם.

ועור אמרו חז"ל |סנהדרין שם|: מברכתו של אותו רשע
אתה למד מה הי' בלבו, ביקש שלא יהי' להם בתי כנסיות ובתי
מדרשות — מה טובו אוהליך יעקב, לא תשרה שכינה עליהם.
ומשפנותיך ישראל, כו' וכו'. אמר ר' אבא בר כהנא כולם חוזר
לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות, שנאמר: ויהפוך ה' אלקיך
את הקללה לברכה פי אהבך ה' אלקיך, קללה ולא קללות". רואים
אנו מזה, כי אע"פ שעכבוהו מן השמים להוציא את קללתו בפני-
מ"מ עשתה מחשבתו הרעה רושם חזק כ"כ, עד אשר בזמן סך
הזמנים חזרו ברכותיו לכללה.

וגם ירצה בעל דין לחלוק ולומר כי רק מקרה הוא ולא
מחשבתו היא שפעלה את כל הרעות האלה, הלא המעיין במת-
שדרשו חז"ל מן הכתוב „ויהפוך ה' אלקיך את הקללה לברכה —
קללה ולא קללות" רואה ברור, כי מכיון שלא נתהפכו שאר הקללות
לברכה רשומם נשאר מפני קללתו של אותו רשע, וביותר מבואר
בדברי הוזה"ק, ז"ל: אבל עיני דבלעם חייבא עינא בישא בכלא

בכל אתר דהוה מסתפל כשלהיבא שדי לי“ ושמ להלן: „ביון דחמא בלעם דלא יכיל בחרשוי וקסמוי לאבאשא לישראל בעא לאסתפל בהו בעינא בישא, בגין דכל אתר דהוי מסתפל בעינוי בישין הוה מתלטייא כו“. אלמלא דאקדים לון קוב“ה אסוותא הוה מאבד לון באסתכלותא דעינוי“.

יוצא לנו מכל המקראות ודברי חז“ל כי אילו קילל בלעם בפיו לא היתה ח“ו תקומה לשונאיהן של ישראל, ורק בזה שלא הניחו לו מן השמים לקלל היתה הצלתם, וכל העיניים הנפלאים שנעשו בכדי להניא את בלעם מלקלל היו יותר קרובים אל הטבע מאשר יקלל ולא תועיל קללתו, כל זה צריך באור.

אמנם לא באנו לתרץ קושיות אלו ולישב את המקרא *), אלא להעיר באחי, כי רואים אנו כאן דברים אשר אצלנו הם נשגבים, בלתי מובנים כלל, ולהם — לדורות הראשונים הי' פשוטים וידועים עד שלא הי' להם בזה שום חדוש, ולמה הוא כך? אין זאת אלא מפני שכל חיינו אנו רק בעולם התחתון והשפל, ולדברים הגבוהים מעולמנו זה לא נגיע, „השעור-קומה“ שלנו קטן, הוא מכיל בקרבו רק את הטבע הגס והפשוט, והננו יודעים להשתמש רק בדברים אלו שאנו רואים בעינינו, והנמצאים פה בעולם המעשי. ולכן אין לנו שום מושג בדברים טובים שיש להם למעלה ממנו. אבל הם חיו בעולמות יותר גבוהים, „השעור-קומה“ שלהם הי' יותר גדול, הכילו בקרבם ענינים נעלים והשיגו דברים נשגבים והשתמשו בהם, ולכן אף ענינים נשגבים שהם למעלה ממושגינו הפשוטים בעולמנו זה, היו בעיניהם פשוטים וטבעיים.

מה שמצינו בספרי קבלה ענין „שעור-קומה“, אין זה בכלל הבריאה לבד, אלא כל נמצא יש לו „שעור-קומה“ ש לו. האדם הגדול, — שעור קומתו גדול, התחלתו פה למטה והולך ועולה עד שמגיע לעולמות היותר נשגבים ורמים, והקטן — שעור קומתו פשוט, פה היא התחלתו ופה גם סופו, ואף ראש קומתו לדברים הגבוהים מעולמו הקטן לא יגיע.

*) בזמנים שונים באר לנו רבנו את ענין הברכות והקללות והפיכתן, וישן יציער-דעת, נסים וטבע' א'.

זהו מה שאמרו חז"ל [חגיגה י"ב ע"א]: „אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע וכו', וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו". ושם להלן: אמר רב יהודה אמר רב: אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו וכו', וכיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו". ובילקוט פ' בראשית איתא: „גרע קומתו ונעשה מאה אמה". והיינו, כי מתחלה הי' האדם מכיל את כל רוחב הבריאה וכל עניני' וב"ש, שער קומה" שלו הגיע אל העולמות הכי גבוהים. עד לרקיע. כיון שסרח מיעטו והקטינו עד מאה אמה — כנראה היתה להם מדה ידועה במדידת שער קומת האדם אשר בשם מאה אמה פנו אותה (*). — וכן הלאה נקטן האדם ונעשה פעוט יותר ויותר.

וכשם שידיעה פשוטה היא לנו. שכשזורעין ומניחין גרעין באדמה הוא גדל ומעלה צמחים. ואם אחד יעבד את שדהו כראוי ויזרענו ולא יצמח והי' הדבר הזה לפלא בעינינו. אעפ"י שאין אנו יודעים ואיננו מבינים את סבת הגדול והצמיחה (**). מאחר שזה מצוי לפנינו והננו משתמשים בכח זה תמיד. כמו כן הם שחיר בעולם יותר גדול והשער-קומה שלהם הגיע לעולמות יותר גבוהים ידעו והפירו פחות יותר נעלים שהיו מצויים לפניהם והשתמשו בהם. ולכן היו להם גם דברים אלו פשוטים וידועים. כי חייבהנ בעולמות הגבוהים היו כחיינו אנו בעולמנו פה.

מזה עלינו ללמוד ולהוכיח כמה נפלנו ממדרגתם של הדורות הראשונים. ולא רק נגד אבותינו יודעי ה' ולומדי תורתו. אלא נגד סדמוני אומות העולם שהיו רחוקים מן האמת. כי גם הם חיי בעולם יותר גדול. ואף לדרכי טעותם והתפתלותם שמשו דברינ נעלים ונשגבים אשר אנחנו לא נשיגם.

מה גדולה היא סכלותם של אלו האומרים כי הננו צועדינ קדימה במעלות הנפש והשכל. ועומדים אנו במדרגה תרבותית. גבוהה נגד אנשי הדורות הקדמונים — קטני השכל עובדי האלילים.

(*) עיין שעורי דעת, כי כל בסמים ובארץ*.

(**) כי מה שמצאו הטבעיים וצארו את כחות הטבע הנפלאים בעניני הגדה והצמיחה וכי"צ ומציאים גוה המצאות חדשים לבקרים הוא רק מה שמוצאים במסר המציאות הנמצא לפנינו, אבל סבת אלו הדברים וסעמת של המציאות הזאת, לא מצא ולא הבין שום איש, וכל חכמי הטבע מודים בזה. (ה ר ו ש ס)

מקורה של טעות זה הוא מפני שאין לנו לב להבין את דרכי ה„עבודה-זרה“ שלהם. הם, שחיו בעולמות גבוהים ונעלים, ידעו כמה וכמה כחות נפלאים, הפירו את הכחות המניעים את הבריאה, ואת דרך פעולת כל כח וכח, וגם הבינו איך להשתמש בהם, לכן, כראותם את כח ממשלתם אשר נתן להם בבריאה, מצאו מקום לטעות ולחשבם לכחות נפרדים. מושלים בפני עצמם — ולעבדם; אבל אנחנו לא נוכל לטעות בזה, פי אין לנו שום מושג בענינים האלה. איננו רואים את הסדור הנפלא שסדר בו הבורא ב"ה ארז עולמו, ואת ההנהגה הנשגבה שהנהיג בו, איננו יודעים את כח כל דבר, את שרשו הרוחני, שהוא מקבל השפעתו ממנו, איננו מכירים את אלפי אלפים הכחות השונים המניעים בהנהגה הכללית כפי שנסדר בתחלת הבריאה, ולא נבין את כח פעולתם, ולכן אין בעדנו מקום לטעות.

איתא בגמ' |סנהדרין ק"ב ע"א| „רב אשי אוקי אשלשה מלכים, אמר: למחר נפתח בחברין; אתא מנשה איתחוי לי' בחלמא, אמר: חבריך וחברי דאביך קרית לך, מהיכא בעית למישרא המוציא, א"ל: לא ידענא, א"ל: מהיכא דבעית למישרא המוציא לא גמירת וחברך קרית לך כו', א"ל: מאחר דחכמיתו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו לע"א, א"ל: אי הות התם הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי, למחר אמר להו לרבנן נפתח ברבוותא“.

הלא נוכל להבין מזה, כי ענין ה„עבודה-זרה“ שלהם לא היתה עבודה לעץ ואבן ממש, מאחר שראינו כי גם רב אשי, — אשר הגענו ללמוד מקצה גדל תורתו וחכמתו הנפלאה, — הי' מסוגל לעבוד עבודה-זרה, ומי פתי יאמר, כי רב אשי, אשר בחלק ההלכה אנו רואים ממנו גבורת הדעת ועוצם הגיון נפלא, יהי' מסוגל לעבוד עבודה-זרה כפי מושגנו אנו במובן הפשוט של עבודת אלילים ולא עוד אלא שאחאב, עמרי ומנשה, שהיו גדולים מרב אשי עד כי נתבע על קראו אותם חברין והוא הודה להם וקראם למחר רבוותא |אעפ"י שזה לא עכבו מלדונם בתור רשעים שאין להם חלק לעולם הבא|, ג"כ היו עובדי עבודה-זרה, אין זאת כי העבודה-זרה שלהם היתה נשגבה כ"כ עד אשר אין

לנו מושג להבין את דרכי הענינים. אשר בהם היו מסוגלים להתפתל, ורק גדולתם הביאתם לידי טעות זו. כי בידעם את הכחות הנפלאים המסודרים בהנהגת הבריאה, וגם הבינו איך למשוך את אלו הכחות אליהם ולהשתמש בהם כרצונם, לכן טעו בהם. כי אחרי כל ידיעתם לא הגיעו לשורש כל אלו הענינים וחשבום לכחות נפרדים מושלים בפני עצמם. ולא ידעו כי גם הם משתלשלים מכחות יותר גבוהים, ולכחות הגבוהים ישנן עוד סבות על סבות גבוה מעל גבוה עד שמגיעים לכח אחד המאחדם בהנהגה פלדית — האלקות הסובלת את כל אלה הדברים — המחזיקתם ומאחדתם לתכלית אחת.

לדוגמא נקח לנו ידיעה זו. שאנו יודעים כי איש עריץ יכול להרע, והננו משתדלים להשפיע עליו ולמשוך את רצונו לטוב, והנה האדם הפשוט, קטן האמנה, בידעו כי האיש הזה יכול לבלעה, הנהו משתדל ואוחז באמצעים לרכוש לבבו, בחשבו כי כל גורלו תלוי בו ובידו הוא להטיב או להרע לו, וכל מה שיפעל עליו יותר וימשכהו לרצונו מטיב הוא בזה לעצמו, ונמצא שעובדהו בזה שכל השתדלותו הוא קולע רק לאדם הזה, ועובד עבודה זו למשוך אליו את רצונו הטוב, לא כן האיש המעולה והחוסה בה', אף כי גם הוא יודע את כחו של האדם ההוא כי רב וגם הוא משתדל לפעול עליו שלא ירע לו, כי כן היא דרך התורה, שהאדם צריך להשתדל בדרך הטבע ואין סומכין על הנס, בכ"ז בידעו את שורש ענינו שברצונו יתברך הוא תלוי, ו"לב מלכים ושרים ביד ה'", הנה אף בעשותו את עניני ההשתדלות לפעול על האדם, הוא יודע ומכיר כי לא ממנו נחתך גורלו, ורק משתמש הוא בכח השפעתו לפעול על כחות נפשו של האדם הזה, אשר הם וכל מהותו הם חלק מהבריאה התלוי' במאמר פיו של הקב"ה, ואף כי נתן לו כח הבחירה לבחור ברע או בטוב אעפ"כ בשרשו הוא רק חוליא בהנהגה הכללית ומקושר ברצון ה' גשם — רק שם נקבע הגורל (*), וכמו כן הם שידעו את הכחות הנפלאים המשפיעים בבריאה ואת האמצעים הפועלים עליהם, ושעל ידם אפשר למשוך את השפעתם, והשתמשו באמצעים ההם לפעול באלו הכחות למנוע הרע ולהשיג

(*) ועיין מה שביאר בזה הרמב"ם ז"ל בשמנה פרקים פרק סביני.

הטוב ועד תכליתם לא הגיעו, חשבו אותם לנפרדים ופועלים בפני עצמם ועבדו להם, אבל המעולים שבדורות ההם, שידעו את שורש כל אלו הדברים, את מטרתם ואת תכליתם והפירו את הבורא ב"ה הבוראם וסובלם והמסדרם בסדור נפלא למען מלא בהם את רצונו אשר רצה בבריאת עולמו, לא עבדו אלא לקל האחד הבורא ומהוה הכל ואין זולתו |כש'אנו מדברים אדות הכרת הבורא ב"ה אין כונתנו על מציאותו ית', וכן בספרי הקבלה ובכל מקום המדובר אדות ה' ית' ושאר השמות הק' אין הפונה על מציאותו ית', כי נעלה הוא מכל מבטא ומושג ולית מחשבה תפיסה בי' כלל*) אבל מדברים אנו אדות מציאות כח ההנהגה האלקית אשר בבריאה ואדות מלכותו המנהגת את הכל|.

ומלבד מה שאין אנו יודעים כלל את דרכי טעותיהם השכליות, שע"פ עבדו עבודה-זרה, אין לנו ג"כ שום ציור בתאות האלקות שהיתה להם ואין אנו מסוגלים כלל לזה, וכמדומני שבעבורנו לא הי' להם לאבותינו להתפלל שימסור יצר-הרע של עבודה-זרה בידם |יוכא ס"ט ע"ב| כי רק בדורותיהם הם יכולה היתה להיות עבודה-זרה והתאוה אליה, כי אנחנו, אחרי שאין לנו שום מושג בפחות הרוחניים שעבדו להם ולא הגענו לזה כלל, אין לנו שום הרגשה בחאות העבודה ל'פחות ההם וא"א לנו להתפתל ולעבוד עבודה-זרה שעבדו הם, ולאמר לעץ אבי אתה — פשוטו כמשמעו — לית בר נש מסוגל לזה |ומה שהנביא מיסר את ישראל, „אומרים לעץ אבי אתה ולאבן—את ילדתי (ירמי' ב' כ"ז) אין זאת אומרת שעבדו לעץ ואבן ממש, אלא הם היו אמצעי. לקבל את ההשפעה מהענינים הרוחניים, אשר היו באמת והם ידעו איך לאגדם ולמשכם אליהם ומ"מ תוכחתו של הנביא כפשוטה מובנת, כי באמת אין בזה חלוק, כי אם אין יודעים ואין מפירים את שורש כל הפחות האלה ועובדים לפחות נפרדים הנמשכים ע"י העץ והאבן נמצא שעובדים לעץ ואבן, כי מה לי אם עובד את גוש העץ או את הכח הרוחני המקושר אתו|. אמנם בדורות האחרונים, אחרי אשר נתמעטו הלבבות, נשארה להם, לאלה אשר לא לקחו התפתחותם מתורת ישראל, העבודה הזרה הפשוטה ובהיותם כבר

(*) ועיין שער דעה, כי כל בשמים ובארץ ג'.

גסים וקטני שכל עובדים הם עבודה פשוטה לעץ ואבן ממש. אבל ענין העבודה-זרה ושורש הטעות הי' בדברים נעלים ונשגבים, ועובדי עבודה-זרה כאחאב, עמרי ומנשה עבדו עבודה-זרה המסוגלת לאנשים ענקיים כמוהם.

עוד דרשו חז"ל על הפסוק „ויהי דוד בא עד הראש” — „בקש לעבוד עבודה זרה” |סנהדרין ק"ז|. מה גדולה ונשגבה היתה עבודה-זרה זו שבה מצא דוד המלך ע"ה מקום לטעות ולבקש לעבודה! הלא ודאי שהטעות היתה בפחות כ"כ נשאים אשר עד הראש הגיעו; והפרש דק מן הדק הוא בין העבודה הנכונה לעבודה הזרה שבקש לעבוד *).

זהו מה שמצינו בדור אנוש „אז הוחל לקרא בשם ה'” ופירשו חז"ל שעבדו עבודה-זרה, והיינו כי התחילו להשתמש „בשמות”, כי מקודם ידעו את ה' הכירו את האלקות המנהגת את הכל, אבל בדור אנוש שכחו את העיקר ובראותם את הכחות הרבים, אשר בהם אנו מתארים את שם ה', התחילו לקרא להם, להשתמש בהם ולעבדם ולא ידעו את שרשם ולא הכירו את ה'.

זאת היתה עבודה-זרה בלי ידיעה מה שמלמעלה, כי בראותם את הכחות הנשגבים האלה ולא הגיעו עד שרשם, עבדו להם וחשבו אותם לאלהות.

עוד היתה עבודה-זרה בידיעה יותר גדולה — זו של נמרוד „יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו” הוא ידע כי בעל הכחות הוא ה' יתברך, הוא המחוללם ומחזיקם, המנהיגם ומאחדם, אך בחשבון את חשבוננו של עולם טעה וחשב, כי אחרי אשר התקין הבורא ב"ה את הפריאה וסדר פחות רבים בהנהגתה אפשר ע"י אילו אמצעים להפרידם מעושיהם ולקיימם נגד רצונו ית' *).

(*) ומה שאמרו שם בגמ' „ואין ראש אלא עבודה-זרה”, היינו כי

עבודה-זרה כשהם מגיעים עד סוף השגתם הם חושבים כי הם הוא ראש כל יקראים לזה „ראש” ועובדים בזה עבודה-זרה, ורואים אנו מזה ג"כ מה גדול ענין העבודה-זרה שהרי היא באה מהגיע אל הראש, אבל באמת אין ראש אלא כי שורש כל הנמצאים הוא האין כוף ב"ה בלתי גכול ובלתי חכלית, (ה' ר' ו

(**) עיין באור רחב בזה בשעור דעת „חיי העולמות”.

כן מצינו בענין דור ההפלגה. שגם שם נראה כי מהפכה גדולה יזמו לעשות כלפי פמליא של מעלה עד שהופרה מחשבתם ע"י שבלל ה' את לשונם. כן מראים לנו המקראות שנאמר: „ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ. וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. ויאמר ה': הן עם אחד ושפה אחת לפלם וזה החלם לעשות. ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות הבה נרדה ונבלה שם שפתם“ וגו'. וגם שם קשה מאד להבין. מה כל החרדה? במה היתה הסכנה כה גדולה פן יבנו את המגדל? ועוד. האיך היו יכולים לבנות מגדל וראשו בשמים, הלא אף אם הי' להם כלי המלאכה לבנות מגדל גבוה מאד עד כמה יגיע? וסוף סוף הלא בהתרוממם מעל לאויר הארץ והשיגם קור או חוסר אויר ותדלו ממעשיהם. הרי הפרשה מוכחת כי כחות נעלים, נסתרים ונפלאים היו בידם עד אשר בדרך הטבע לא נבצר מהם לעשות כל אשר יזמו והחשש הי' גדול ורב מאד, כי לא רק מגדל רצו לבנות אלא יזמו לעשות מהפכה גדולה בהנהגת העולם ורק באורח פלא הפיר ה' את מחשבתם. אמנם אנחנו איננו מבינים זאת כלל ועוד פקם מוכיח לנו הכתוב את גדלם של האנשים הקדמונים ואת גדל ענין העבודה-זרה שלהם (*). ובספרי חכמת אמת מוצאים אנו דברים נפלאים אדות ענין דור ההפלגה כי „שטותא נסיבו בלבייהו אבל בחכמה דרשיעו אתו. בגין נפקא מרשו עלאה לרשו אחרא ולאחלפא יקירי' ליקירא נוכראה ובכלא אית רוא בחכמתא עלאה“ (זהר פ' נח). ונמצא עוד בספרי קבלה כי רצו להגיע לספירת מלכות. שבה נכנס קו התורה ומתאחד עם ה„אין סוף“ ובה מצטיירים כל הברואים. כל הפחות וכל הנהגת העולם ורצו להפרידה משרשה האלקי וזהו ממש ענין קיצוץ בנטיעות. מה המה כל הסודות האלה איננו מבינים (ואף מה שזכינו לדעת א"א לבאר כאן). אבל רואים אנו פה חכמה נפלאה. ענינים טמירין ורזין עלאין, ולומדים אנו מדברי חז"ל כמה גדולים היו אנשי דור ההפלגה. מה רב הי' כחם ומה הי' ברצונם בעשות המגדל, ואיזה

(* בשנת הרפ"ז באר רבנו באור נפלא בענין זה ונרשם בסעור-דעת „דור-

הפלגה“..

ענינים נשגבים היו בידם למלאות את חפצם זה. עד אשר לא
נבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, אלא שכשמתמשים באלו
הפחות עד שנוגעים בהנהגה האלקית עצמה נמנעים הם מזה ע"י
פח יותר עליון, וכמה שנאמר: „וירד ה' וגו'.

ואין ספק בדבר, כי חז"ל, שהעידו לנו כל זאת, ידעו את
כל אלה הדברים — את הכחות הנפלאים שהשתמשו בהם אנשי
דור ההפלגה ובחשבון מדויק ממש חשבו זאת, כי אף מי שלא ראה
את דבריהם הק' בחכמת הנסתר, הנה בראותו את דבריהם בנגלה,
אשר שם נראה בעליל חכמתם הנפלאה והגיונם הבריא, איך שכל
דבריהם שקולים במשקל ההגיון וחודרים הם עד עומק יסוד האמת,
יוכל להבין כי אלה החכמים כשלמדו בתורת הנסתר — החכמה
היותר עמוקה—ודאי כי גם שם אמרו בהגיון בריא וחשבון מדויק.
ומה גם מי שזכה לטעום טעם החכמה הנפלאה הזאת, הוא יודע
ומכיר כי הם ידעו את החכמה ואת כל עניני' בחשבון ברור ומדויק
ובשכלם הגדול הכירו את אלו הענינים הנשגבים.

המאמין הפשוט, עם כל אמונתו אין לו בצירורו אלא שישי
עולם — זה העולם שאנו רואים—ויש רבון העולם, אבל הם ידעו
כמה גדול עולמו של הקב"ה, כמה כחות לאלפים ערוכים
בהנהגתו ואיך כל נברא שרשו הוא למעלה הימנו ולמעלה מזה
שורש שרשו וכן הלאה גבוה מעל גבוה לאין שעור עד אין סוף.

צא ולמד מה שלמדונו חז"ל אדות מהות האדם כי יש בו
נפש רוח ונשמה, ובנפש עצמה נמצא נפש שבנפש, רוח שבנפש
ונשמה שבנפש, וברוח — נפש שברוח, רוח שברוח ונשמה שברוח
וכן — נפש שבנשמה רוח שבנשמה נשמה שבנשמה, ואחרי כל זה
ישנם עוד חלוקים ומעלות נפשיות עד אין שעור וכל הענינים
האלו מאוחדים ותלויים זה בזה ומסודרים בסדר נכון ומדויק והכך
ביחד ממלא את תפקידו למלאות רצון הבורא ית'.

וכן בשאר הנבראים אמרו חז"ל: [ב"ר י'.] „אין לך כל עשב
דעשב שאין לו מול ברקיע שמכה אותו ואומר לו: גדל!" וזה, כי
גם לכל עשב יש שורש בעולמות יותר גבוהים וגם הוא מסודר
במערכה הנפלאה — מערכת הבריאה המתנהגת ע"י אלפי אלפים

כחות ודרך אלפי אלפים עולמות שמהם הוא משתלשל. ואותו הכח, שנשרשו למעלה, מכה אותו ואומר לו: גדל! והוא מחייב את גדו-לו פה למטה. ואפי' על הנסים שהם למעלה מן הטבע אמרו רז"ל: „התנה הקב"ה תנאים עם הים שיהא נקרע לפני ישראל“. וילקוט בשלח. (*) כלומר כי מתלת בריאת העולם כבר נערך דבר זה כי ענינים אלה, אשר לפי חשבון ההשגחה העליונה דורשים הם קריעת הים. יהא בהם כדי לפעול קריעתו. וגם שדוד הטבע ערוך בסדר ומסטר של הנהגת העולם. וגם זה הולך עפ"י סדר המערכה העל-יונה שנערכה ברצון ה' (**).

בידיעה זו נוכל להבין הרבה דברים בתורה אשר לכאורה נדמה כי הם דברים נפלאים וסתומים ובאמת מתבארים הם—פשוטם כמשמעם. למשל: מצינו בפרשת מטות „ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע“ וגו'. וברש"י פ' פנחס היבא דרשת חז"ל כי צור הי' החשוב מכולם שנאמר: „ראש אומות“ ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו מנאו שלישי. ולכאורה אין הדבר מובן, מה אכפת לי' אם נמנה ראשון או שלישי? הלא כשנכתבה פרשה זו כבר מת ואיננו ואיזה עונש הוא בעדו שמנאו הכתוב שלישי? אבל זה תמוה לנו רק מפני שאנו רגילים לחשוב: אם צור מת — צור איננו, חור מת — חור איננו ואין אנו רגילים לצייר לנו בדמיוננו כי אחרי מות האדם. עדיין חי הוא וחיוו אז מכילים בקרבם את כל הענינים שאנו מר-גישים ומשיגים פה, ביתר שאת ויתר עז באפן נעלה ונשגב. והתורה חי' וקימת לעולם.—בעולם הזה וגם שם בעולם העליון. לו הרגשנו זאת כראוי כי אז היינו מבינים את פשטות הכתוב כי צור, כשנכתב שלישי בתורה הרי הוא נמנה במקום שהוא שלישי והכל יודעים זאת וגם הוא יודע זאת ומרגיש מזה צער ועלבון [איך

(*) ועיין מדר' שמות כ"א „א. ו' אלעזר הקפר: א"ל משה (לפני הקב"ה) לא כך אמרת שאין הים נעשית יבשה שנאמר: אשר שמתי חל גבול לים כו', א"ל הקב"ה לא קראת מתחלת התורה, כה כתיב: „ויאמר אלקים יקוו המים“ אני הוא שהחנתי עמו, כן החנתי עמו מתחלה שאני קורעו שנאמר: וישב הים לפניו בקר לאיתנו — לתנאו שהחנתי עמו בתחלה“.

(**) ביתר באור באר רבנו ענין זה בשעורי דעת: „השגחה“, נסים וטבע“ (ו, משפט“).

שיהי' אם שנכתב שלישי משום עונש על המעשה המכוער הזה או שנקטן באמת ומקומו הוא מעתה להיות נמנה בתור שלישי למלכי מדין, אבל עכ"פ כשהוא נמנה בתורה שלישי — שלישי הנהו! *) איננו רגילים להרגיש זאת ולהתחשב עם זה כראוי ולכן לא נבין את פשטות הדברים שזהו עונש לצור.

התינוק יודע שכשהוא חוטא מיסרים אותו בשוטים או

מעמידים אותו בפנה והי' בשמעו כי איש אחד חטא וענשו אותו בזה שפסקו מלקראתו לתורה, "שלישי" או שקוראים אותו, "אחת לפני אחרון". היבין את העונש הזה? ודאי שלא יאמין שגם זה עונש. הוא יודע כי עונש הוא מכת לחי. העמדה בפנה, אבל לא "אחת לפני אחרון" וזהו מפני שאין לו מושג בענינים אלו. וכך אנחנו נפלנו כל כך ממדרגת הדורות הראשונים עד אשר אין לנו ציור במה שהוא חוץ מן העולם הזה וממש שוכחים אדות מציאות העולם הבא. הפתנס היהודי אומר: "גם העולם הזה עולם הוא" ידיעה זאת אינה מזקת. אבל ידעו נא לכה"פ כי "העולם האחר" ג"כ עולם, אם לא ידעו כי הוא העקר.

וכראותנו את הירידה המתמדת של הדורות וההסרש הגדול שבין הקדמונים ובני דורנו אנו הננו יכולים להבין את פשטות המאמר [שבת קי"ב] "אמר ר' זירא אכר רבא בר זימונא אם רא-שונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ור' פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים". כי הם בדעתם הגדולה הכירו את ההבדל הגדול שבין אלו שהיו לפניהם וביניהם. כמה גדול הי' "שעור קומה" שלהם. כמה עולמות נפלאים ונשאים הכילו ועד היכן נת-מעטו הלבבות ונקטן "השעור קומה" מדור לדור עד כי ראו שהפרש בין הדורות הראשונים לדורות האחרונים הוא במדה כזו כמו ממלאכים לבני אדם או מבני אדם. בני דורם הם. לחמורים ממש. קטנות המוחין של הדור הזה גורמת שאין רואין את גדלותם של הראשונים וזה גורם עוד רעה חולי שחוש-בים כי העולם מתקדם והדורות מתרוממים ועולים והמחויקים בשטה

*) ועיין שיעורי דעת, כי כל בשמים ובארץ ב' ה, עמק הדין'.

כזו מהפכים קצרה על פית ומשום כן הם משפילים הגבוה ואת השפלה מגביהים, חסרון ההכרה בגדלותם של ראשונים היא ראשית המינות. אי אפשר ליהודי להיות יהודי בלעדה! כי איוו אמונה ואיוו ידיעה במציאותו ית' יכולה להיות לו לאדם אם לא ידע את עולמו רק ממה שרואה בעיניו הכהות ויותר מזה לא ידע ולא ישאף לדעת, ואת דברי חכמינו הק', שמהם אפשר לראות את נפלאות הבריאה ועולמות אין קץ, לא יבין ולא יאמין בהם?

האדם צריך להשתדל ללמוד מדברי חז"ל ולהכיר — כמה שיש ביכלתו — את העולם הגדול — עולמו של הקב"ה ומזה יבא לדעת את רבון העולמים.

כשהוא קורא קריאת שמע צריך הוא לשמע ידיעה יסודית זו „שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד“ שמשמעות הדברים הן: ה' שהוא עתה רק אלקינו, מפני שהניח ברצונו מקום בבריאה להרבה כחות וענינים שליטים, אשר על ידיהם מתנהג העולם, ורק אנחנו — עם ישראל — השגנו את ההכרה הנכונה כי רק כחו ורצונו הוא המנהיגם — יהי' לעתיד ה' אחד, כי הכל יראו ויכירו כי הוא התקיף, בעל היכלת ובעל הכחות כולם, ואיוה מושג יש לו לאדם במכוון, ה' אלקינו, כלומר שאנחנו מכירים את בורא העולם בעל הכחות כלם, אם איננו יודע מה היא הבריאה? מה מגוחך הוא אם נער מתחיל גמרא יאמר כי יודע הוא את גדלותו וחכמתו של גאון נפלא שהסביר לו איוה ענין בתלמודו בהכירי בגאון ההוא כי יודע הוא את הפשט בגמרא זו האם לא יהי' לשחוק בעיני שומעיו? היש לו אף איוו ידיעה קטנה אי הם הענינים שבהם מתבלטת גדלותו של הגאון, ומה הם הדברים הנשאים שהוא מכיל בקרב? כן הוא מי שאין לו שום ידיעה ומושג בנפלאות הבריאה ויבא ויאמר: אני מכיר את הבורא; פי הלא יודע הוא בריאה כה דלה, כה זעירה, וזה כל מושגו בבורא.

והחובה היותר גדולה מוטלת על תופשי התורה — שהם מסוגלים לזה באיוו מדה — להתקרב, כפי האפשר, לאלו הידיעות הנשגבות למען התעלות משפל המדרגה להכיר יותר את דרך ההנהגה הנפלאה שהנהיג הבורא בבריאה, שרק עי"ז נתקרב קצת

לאותם הענקים הרוחנים שהיו לפנינו, ורק בזה נוכל להכניס בעולם
הכרה בכחות הרוחניים ורוח אמונה בה' ולהחזיר העטרה ליושנה.
והתעודה הזאת המוטלת עלינו עתה היא אולי יותר קשה מתעודת
אברהם אבינו ע"ה. כי אז היו אנשי העולם גדולי שכל ורחבי לב
והיו מסוגלים להכיר את ה'; ועתה אנשי העולם רחוקים מכל דבר
רוחני, וכבר נטמטמו הלבבות במדה כזו עד שעומדים כבר במצב
כה נמוך לאמר לעץ אבי אתה. פשוטו כמשמעו. ומה קשה הוא
עתה להשיג את כחות הענינים הרוחניים שרק עי"ז אפשר לבא
לידי אמונה נכונה וטהורה.

וזה יתכן רק ע"י ההרגל ללמוד בעיון הגיוני את
חלק ההלכה, להבין את דברי חז"ל ולירד לעמק כונתם. כי
עי"ז יתפתח הלב להבין גם את חלק האגדה עפ"י אמתתה ולירד
לעמק חכמתה והלומד את אגדות חז"ל בדעת ובלב מבין יוכל
להכיר את עניני העולם הגדול והנפלא הזה. ומתוך כך יכיר את
מי שאמר והי' העולם.

זהו מה שאמרו חז"ל: |ספרי עקב|

„רצונך שתכיר את מי שאמר והי' העולם —
למד אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקביה ומדבי
בדרכיו“.

